

Ko aš siekiu ir kaip tai įgyvendinti?

Sergej Lysenko

Daugelis, o galbūt net didžioji dauguma mokinių tikisi, kad mokytojas pateiks jiems informaciją, pasakys teisingus atsakymus, išmokys juos savo dalyko ir dar padarys taip, kad pamokos būtų įdomios. Nors šiuose lūkesčiuose nėra nuostatos, kad mokiniai save laiko objektais, kuriais mokytojai gali manipuliuoti, to, kad mokiniai yra pasyvūs, šiuo atveju nuneigti negalima. Atrodytų, kad nuo pat pradžių mokinys mokykloje tenkinasi einančiojo paskui vaidmeniu, lyderio vaidmenį palikdamas mokytojui.

„O kas čia blogo?“ - galbūt nusistebėsite. Galų gale tokie mokytojo ir mokinio santykiai visiškai natūralūs. Kaip tik amžius, žinios, patirtis, socialinė padėtis ir lemia tokią poziciją, tokio pobūdžio santykius. Ir jeigu mokinys pasitiki mokytoju, o mokytojas savo ruožtu gerbia mokinio teisę klysti, toks susitarimas veda mus žinių keliu tolyn.

Ir vis dėlto norėtusi kažko daugiau. Pavyzdžiui, aš mieliau ne vesčiau savo mokinius iš paskos, o ečiau šalia jų, padėdamas atrasti savo galimybes ir pasirinkimo teises. Taip bendraudami, mokiniai prisiima aktyvesnį vaidmenį. Norėdami įtvirtinti šiuos ryšius, mokytojų mokytojai turi siekti, kad ugdymo procesas nuolat plėtotųsi ir tobulėtų, ir padėti būsimiems mokytojams suprasti, kad mokinys yra *subjektas*, aktyvus mokymosi proceso dalyvis, o ne mokymo objektas. Daugeliui mokytojų, beje, ir mokinių, tai reiškia ne ką kita, o esmines permainas.

Moldovos vasaros debatų mokykla, kurią padėjau rengti, siekia įtvirtinti tokius pokyčius ateityje. Į šią Nacionalinės būsimųjų studentų debatų lygos stovyklą suvažiuoja geriausi Moldovos vidurinių mokyklų debatų klubų dalyviai, siekdami patobulinti savo įgūdžius ir parungtyniauti vieni su kitais. Prieš porą metų įdiegėme naują programą, kurios pagrindinis tikslas – padėti mokiniams suvokti, kaip svarbu gyvenime būti aktyviems. Šio tikslo ketinome siekti atlikdami įvairias konkrečias užduotis, kurias kruopščiai parengėme ir aptarėme kartu su stovyklos dalyviais.

Pačią pirmąją stovyklos dieną mokiniai turėjo parengti *asmeninio augimo planą*. Mokiniai nusibrėžė tikslus, numatė rezultatus ir nustatė kriterijus, kaip įvertinti daromą pažangą.

Šiame plane mokinių prašėme:

- 1) sudaryti sąrašą dalykų, kuriuos jie mano gerai žiną ir galį gerai atlikti;
- 2) sudaryti sąrašą dalykų, kuriuos norėtų išmokti arba gebėti geriau atlikti;
- 3) iš antrojo sąrašo išrinkti dalykus, kurie jiems yra svarbiausi;
- 4) remiantis šiais svarbiausiais dalykais, suformuluoti savo tikslus, atitinkančius tokius kriterijus:
 - ar galima šį tikslą konkrečiai išmatuoti?
 - ar įmanoma save kontroliuoti siekiant šio tikslo?
 - ar galima tikslą išreikšti teigiamais sakiniais („Man pasiseks...” kaip priešprieša „Man nepasiseks...”)?

Remdamasis šiais klausimais, kiekvienas stovyklos dalyvis išsikėlė tris ar keturis asmeninius tikslus. Dažniausiai mokiniai nusibrėžia maždaug tokius tikslus: išmokti žaisti pagal taisykles; įveikti baimę viešai kalbėti; išmokti tiksliai argumentuoti ir kontrargumentuoti; gebėti laimėti ir mokėti gražiai pralaimėti; įgyti daugiau žinių; išmokti glausčiau reikšti mintis; susirasti daugiau draugų ir užmegzti pažinčių.

Toliau vasaros debatų stovyklos dalyviai kasdien turi skirti šiek tiek laiko ir įvertinti,

kaip sekasi išsikeltų tikslų siekti (pavyzdžiui, kuri tos dienos užduotis labiausiai padėjo jų siekti; su kokiais sunkumais susidūrė). Nuoširdūs atsakymai į šiuos klausimus padeda programos organizatoriams ir mokytojams įvertinti, ar užduotys mokiniams naudingos ir veiksmingos. O mokiniams tai sureikia galimybę apmąstyti įgytą patirtį siekiant savo vertybių ir tikslų.

Darbas stovykloje pagal naują struktūrą suteikė mums nemažai peno pamąstymams. Daugumai dalyvių buvo sunku suformuluoti konkrečius, išmatuojamus tikslus arba apibrėžti savo pažangą jų siekiant. Tačiau įdomu pažymėti, kad stovyklai baigiantis didelė dalis dalyvių jaurėsi daugelį išsikeltų tikslų (70-90 proc.) įgyvendinę.

Stengdamiesi įdiegti naujas, į mokinį orientuotas strategijas, mokytojai turėtų žinoti, kad mokiniai iš karto veikiausiai nesugebės pasirinkti konkrečių tikslų. Tikslų nusistatymas turėtų būti traktuojamas kaip visus metus vykstantis procesas. Mokiniams reikėtų užduoti apibrėžti konkrečius kokios nors nagrinėjamos temos tikslus ar siekius. Patys mokytojai irgi galėtų pateikti kuo įvairiausių tikslų pavyzdžių ir drauge padirbėti padėdami mokiniams juos konkrečiai apibrėžti. Mokiniai taip pat turi mokytis analizuoti savo pažangą siekiant tikslo.

Reikalaujant, kad mokiniai iš pat pradžių išsikeltų labai konkrečius tikslus, galima sulaukti neigiamos jų reakcijos: „Negaliu užrašyti savo tikslo, nes tuomet jūs norėsite, kad juos ir pasiekčiau“. Šioje frazėje slypi potekstė: „Aš nenoriu prisiimti atsakomybės“. Reikia gerbti mokinio teisę atsisakyti, nes tai reiškia, kad jis dar nepasirengęs prisiimti atsakomybės. Šiuo atveju mokytojui kyla kita problema – mėginti pakeisti mokinio požiūrį.

Labai svarbu ir mokytojams, ir mokiniams kartkarčiais peržvelgti ir iš naujo įvertinti nusibrėžtus tikslus. Mokytojas gali padėti vaikui įvertinti jo laimėjimus ir siekiant tikslų padarytą pažangą, o prireikus drauge apmąstyti ir visas nesėkmes. Nesėkmės gali būti siejamos su nerealiais tikslais, išorinėmis aplinkybėmis ar per mažomis vaiko pastangomis. Tokie apmąstymai gali būti pagrindas tikslus ir strategijas atnaujinti.

Mano įsitikinimu, mokiniams sunku save laikyti aktyviai veikiančiais asmenimis, nes tai jiems naujas ir nepatirtas vaidmuo. Tiesą sakant, ir daugelis suaugusiųjų nemano galį inicijuoti pokyčius. Turime suvokti, kas mums yra gyvenime svarbu – dabar ir ateityje. Kaip tik mokykloje ir dera pradėti apie tai mąstyti. Pakvieskite mokinius apgalvoti, kokius jie sau kelia mokymosi tikslus, ką reikėtų daryti, kad geriau tuos tikslus suvoktų, ir kaip įvertinti, kad juda tinkama linkme.

*Sergejus Lysenka – Kišiniovo (Moldova) „Svetoč“ licėjaus istorijos dėstytojas
Kišiniovo debatų klubo vadovas Moldovos rusakalbio jaunimo debatų klubų veiklos
koordinadorius KMUSR lektorius*
